

Nr 38.

Ankom till Riksdagens kansli den 1 maj 1911 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beredningen af det skandinaviska lagstiftningsarbetet.

Uti en inom Andra kammaren afgifven och till lagutskottet hänvisad motion, nr 238, har herr *Carl Lindhagen* anfört följande:

»I den mån det gemensamma skandinaviska lagstiftningsarbetet går framåt, uppstår allt mer behof af en fastare organisation för samarbetet.

De författningar, som redan tillkommit, behöfva med tiden revideras. Detta påkallar också ett gemensamt öfvervägande, då det väl icke kan vara meningen, att de redan vunna resultaten sedan skola tillspillo gifvas.

Vidare bör det ej såsom hitintills få bero på en slump om något nytt lagstiftningsarbete, som enligt hittills följd plan rätteligen bort företagas gemensamt, äfven varder för sådant syfte ihågkommet. När ingen har till åliggande att tänka på denna sak, blir följderna en del försummade tillfällen. Exempelvis må nämnas 1896 års revision af aktiebolagslagstiftningen och den nu pågående revisionen af konkurslagstiftningen.

Slutligen bör tiden nu vara inne för ett uppvaknande till insikt, hurusom målet för dessa sträfvanden är den största möjliga öfverensstämmelse på hela lagstiftningsområdet och icke minst inom den sociala lagstiftningen. Det vore därför af vikt, att beredningen af alla slags lagärenden i de olika länderna ordnades så, att en öfverläggning vare sig genom personligt sammanträffande eller skriftligen alltid komme till stånd, huruvida ett i någotdera landet uppkommet lagstiftningsspörsmål borde gemensamt beredas. Naturligtvis skulle de olika beredningarna äfven ha rätt att själfva taga nya initiativ.

Denna min uppfattning om behöfligheten af en fast organisation för

Bihang till Riksd. prot. 1911. 7 Saml. 1 Afd. 35 Häft. (Nr 38).

det skandinaviska lagstiftningsarbetets betryggande och framtid delas äfven af andra och speciellt danskar, för hvilka jag framlagt densamma.

Under återopande tillika af grundtankarna i mina motioner åren 1900 och 1909 om skandinavisk civillagstiftning och min reservation till lagutskottets utlåtande år 1910 om aktiebolagslagstiftningen, hemställes alltså,

att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga initiativ till en öfverenskommelse mellan de skandinaviska länderna, hvarigenom beredningen af det skandinaviska lagstiftningsarbetet erhåller en fastare och mera betryggande organisation samt jämväl utvidgas så, att i uppkommande lagstiftningsfrågor i allmänhet ett gemensamt öfvervägande kommer till stånd, huruvida de lämpligen böra blifva föremål för gemensam lagstiftning.»

*Utskottets
yttrande.*

Impulsen till det samarbete på lagstiftningsens område, som under de senaste årtiondena med längre eller kortare afbrott ägt rum mellan de tre skandinaviska länderna, synes hafva utgått från första nordiska juristmötet 1872, hvilket uttalade, att man borde söka vinna öfverensstämmelse i de nordiska rikenas växellagstiftning. Frågan upptogs sedan år 1876 inom svenska riksdagen i enskild motion, däri hemställdes om åvägbringande af en handelslagbok för Sverige under samarbete med Norge och Danmark. I anledning af denna motion anhöll Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t om vidtagande af åtgärder för utarbetande af en fullständig handelslag för Sverige med iakttagande, att öfverensstämmelse, så vidt ske kunde, med motsvarande norsk och dansk lagstiftning därvid åstadkommes.

I den vidsträckt omfattning, som detta Riksdagens uttalande afsåg, kom emellertid icke arbetet till stånd. Vid föredragning af Riksdagens skrifvelse anförde dåvarande chefen för justitiedepartementet, statsministern Louis de Geer, att det vore lämpligare för ett närmande till det äfven efter hans uppfattning synnerligen önskvärda målet af öfverensstämmande handelslagar för Sverige, Norge och Danmark att börja med någon mindre del. I enlighet härmed beslöts att först upptaga växellagstiftningen till behandling. Efter det förslag härutinnan utarbetats af särskilda med hvarandra samarbetande kommittéer, antogos och utfärdades år 1880 lika lydande växellagar för Sverige, Danmark och Norge. På enahanda sätt åstadkommos sedermera öfverensstämmande lagar, först om skydd för varumärken, utfärdade i Sverige och Norge 1884 och i Danmark 1890 samt

därefter angående handelsregister, firma och procura för Sverige af 1887, för Danmark af 1889 och för Norge af 1890 äfvensom sjölagar för Sverige af 1891, för Danmark af 1892 och för Norge af 1893.

Samarbete förekom vidare under 1890-talet i fråga om förvärfvande och förlust af medborgarrätt, hvarjämte år 1900 delegerade för alla tre länderna efter uppdrag afgåfvo öfverensstämmande förslag till lagar om liförsäkringsrörelse. Dessa förslag vunno beaktande särskildt i Sverige och Danmark.

Vid Riksdagen år 1900 hemställdes i en af herr Lindhagen afgifven motion om anhållan hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte taga initiativ till en samverkan i syfte att åstadkomma nya, så vidt ske kunde, öfverensstämmande civillagar för de tre skandinaviska länderna. Lagutskottet vitsordade önskvärdheten af största möjliga öfverensstämmelse mellan de tre ländernas civillagstiftning, men fann dock afgörande betänkligheter möta mot att ifrågasätta en gemensamhetslagstiftning i hela den omfattning motionären afsett. Utskottet ansåg därför, att man för det dåvarande borde begränsa sig till obligationsrätten eller den del af lagstiftningen, där de nationella elementen utöfvat minsta inflytandet på rättens gestaltning, och där följaktligen likhet borde kunna åvägbringas, utan att särskilda nationella åskådningar i nämnvärd mån trädde för nära. Ett sådant arbete blefve ock en naturlig fortsättning på de förut omförmälda gemensamma lagstiftningsarbetena på den speciella handelslagstiftnings område. I enlighet med lagutskottets hemställan beslöt också Riksdagen anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, i hvad mån lagstiftningsarbetet på obligationsrättens område lämpligen kunde för vinnande af öfverensstämmelse mellan de skandinaviska länderna bedrivas på grundvalen af samverkan dem emellan.

Vid de härefter från svensk sida inledda förhandlingarna med de bägge andra ländernas regeringar afböjde Norge till en början att deltaga, hvaremot Danmark förklarade sig villigt att anordna ett samarbete. Vid sammanträde år 1901 med de för ändamålet utsedda svenska och danska kommittéerna uppgjordes ett program för samarbetet, hvori med utgångspunkt från, att öfverensstämmelse mellan de tre nordiska ländernas obligationsrätt borde i främsta rummet eftersträvas beträffande sådana partier, som hade afseende på den ekonomiska samfärdseln och varuomsättningen, närmare fastställdes de ämnen, som skulle blifva föremål för gemensam behandling. Efter programmets uppgörande fann norska regeringen, med hänsyn till den antagna begränsningen för det påtänkta samarbetet, att jämväl Norge kunde deltaga däri. De tre ländernas kommittéer före-

togo först till behandling frågorna om rättsförhållandet emellan säljare och köpare samt afgåfvo år 1903 förslag till lagar i detta ämne. I hufvudsaklig öfverensstämmelse med förslagen hafva sedermera antagits lagar i ämnet för Sverige 1905 (lagen om köp och byte af lös egendom), Danmark 1906 och Norge 1907.

Då 1903 års Riksdag i anledning af åtskilliga väckta motioner begärde en revision af lagen om aktiebolag, inrycktes på lagutskottets hemställan i riksdagsskrifvelsen en erinran, att det borde tagas i öfvervägande, om och i hvad mån vid berörda revision ett samarbete med Norge och Danmark lämpligen kunde äga rum. Men då på förfrågan från Norge erhöles det svar, att det näppeligen skulle blifva möjligt för detta land att deltaga i sådant samarbete, ansågs det lämpligast att upptaga ifrågasvarande lagstiftningsarbete ensamt för Sveriges del.

Vid 1909 års Riksdag väckte herr Lindhagen en motion, däri hemställdes, att Riksdagen ville hos Kungl. Maj:t framhålla angelägenheten att vidmakthålla utsikterna för åstadkommande af nya, så vidt ske kunde, öfverensstämmande civillagar för de tre nordiska länderna samt i sådant hänseende: 1:o anhålla om öfvervägande, i hvad mån och på hvad sätt ett blifvande lagstiftningsarbete på familjerättens område lämpligen kunde för vinnande af öfverensstämmelse mellan nämnda länder ordnas på grundvalen af samverkan dem emellan; 2:o ifrågasätta, huruvida åtgärder kunde vidtagas i syfte, att den i alla tre länderna förberedda nya lagstiftningen om aktiebolag jämte därmed sammanhängande ämnen måtte i större eller mindre mån blifva öfverensstämmande. Lagutskottet uttalade sig i sitt häröfver afgifna utlåtande med bestämdhet för, att det redan påbegynta samarbetet på obligationsrättens område måtte med det snaraste återupptagas, men ansåg däremot några åtgärder för samarbete å familjerättens eller bolagsrättens område icke böra vidtagas. Första kammaren biföll utskottets utlåtande, men Andra kammaren antog en vid utlåtandet fogad reservation, hvori hemställdes, att Riksdagen i anledning af motionen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om öfvervägande, huruvida eller i hvad mån vid ett eventuellt lagstiftningsarbete på familjerättens område detta arbete kunde, för vinnande, så vidt ske kunde, af öfverensstämmelse mellan de tre nordiska ländernas lagstiftning, ordnas på grundvalen af ett samarbete dem emellan.

Emellertid inleddes af den svenska regeringen förhandlingar i ämnet med de bögge andra ländernas regeringar. Resultatet häraf blef en i Stockholm år 1909 hållen preliminär konferens mellan delegerade för de

tre länderna för att dels uppgöra en närmare plan för det fortsatta samarbetet å obligationsrättens område, dels ock undersöka, huruvida och på hvad sätt ett gemensamt skandinaviskt lagarbete inom särskilda därför lämpade delar af familjerätten skulle kunna under den närmaste tiden anordnas.

De delegerade förenade sig om särskilda utlåtanden i de frågor, som blifvit till dem hänskjutna. Vidkommande samarbetet på obligationsrättens område afgafs följande utlåtande:

»Beträffande obligationsrätten hafva de delegerade enats om följande uttalande:

De delegerade hafva ånyo genomgått det år 1901 upprättade och af de tre rikenas regeringar godkända programmet för det skandinaviska lagstiftningsarbetet och hysa den uppfattningen, att de flesta på detta program upptagna och ännu ej behandlade ämnena väl ägna sig för gemensam bearbetning. Endast frågan om emission af värdepapper synes böra utgå, enär denna fråga lämpligast löses i sammanhang med aktielagstiftningen,

Jämte de ämnen, som finnas angifna i nämnda program, finnas inom obligationsrätten åtskilliga partier, beträffande hvilka en för de tre skandinaviska rikena åtminstone väsentligen öfverensstämmande lagstiftning synes möjlig, lämplig och önskvärd.

Inom det vidsträckta område, som alltså enligt de delegerades mening kan anvisas för en sådan öfverensstämmande lagstiftning må framhållas följande ämnen, som äro af aktuellt intresse, och med afseende å hvilka det synes önskvärdt, att lagstiftningsarbetet varder så snart som möjligt upptaget och fullföljdt.

1) Afslutande af aftal genom korrespondens samt genom platsagenter och handelsresande m. m.; betydelsen, vid aftals afslutande, af den ena eller andra kontrahentens omyndighet eller konkurs; bestämmelser mot missbruk af ekonomisk öfvermakt och dylikt, särskildt angående köp på afbetalning och aftal om vite samt eventuellt äfven angående terminsaffärer;

2) Kommissions- och spedititionsaftal;

3) Försäkringsaftal;

4) Skuldebref och dylikt samt mortifikation;

5) Aftal och värdehandlingar, som föranledas af lagerhusrörelse;

6) Försträckning, kontokurant, ränta, borgen;

7) Fordringspreskription;

8) Tidsbestämmelser och villkor vid aftal.

I betraktande af det framskridna stadium, hvarpå det legislativa arbetet beträffande bolagsrätten inom de särskilda rikena befinner sig, synes

däremot detta ämne icke nu kunna förordas såsom föremål för gemensamt arbete, ehuru väl ägnadt därför det än i och för sig skulle vara.

Det utgör en allmän förutsättning, att äfven ämnen, som icke äro uttryckligen nämnda, upptagas till behandling, när sådant för sammanhangets och konsekvensens skull är nödvändigt.

Beträffande ordningen emellan de ofvan uppräknade ämnena tro sig de delegerade böra förorda, att i första hand upptagas till behandling de ämnen, som återfinnas i programmet af år 1901 och beträffande hvilka vissa förarbeten redan föreligga.

De delegerade hafva tänkt sig, att ett blifvande arbete lämpligast bedrifves genom samverkande, i de särskilda rikena tillsatta kommittéer, hvar och en bestående af tre jurister och en köpman.»

Beträffande familjerätten hemställde de delegerade om gemensam behandling af vissa ämnen, därvid särskildt framhölls frågorna om villkoren för äktenskaps ingående, förmögenhetsförhållandet mellan makar, myndighetslagstiftningen samt äktenskapsskillnad. Angående formen för samarbetet yttrade de delegerade, att det syntes dem, att ett blifvande arbete lämpligast komme att bedrifvas genom samverkande i de särskilda rikena tillsatta kommittéer.

På grundvalen af nämnda utlåtanden har samarbetet redan påbörjats af särskilda för de tre länderna utsedda kommittéer för hvartera af berörda båda lagstiftningsområden.

Det lär af ingen förnekas, att fördelar af olika slag och af största betydelse äro förknippade med en rättsutveckling inom de skandinaviska länderna, som med bevarande af de säregenskaper, hvilka kunna vara för den nordiska rättsbildningen i stort sedt egendomliga, går i riktning mot en allt större likformighet dem emellan.

Såsom framgår af hvad ofvan anförts, har också i denna riktning vunnits betydelsefulla resultat, dels såtillvida att flere lika lagar för de skandinaviska länderna blifvit antagna, dels ock så, att icke blott inom det område af rätten, som, i enlighet med Riksdagens senast år 1901 uttalade mening framför andra delar lämpar sig för gemensamhetslagstiftning, utan äfven för den pågående lagstiftningen på familjerättens område gemensamma af länderna godkända planer föreligga för det fortsatta arbetets bedrifvande.

För närvarande synes alltså utsikten för det skandinaviska samarbetet i ifrågavarande afseende synnerligen ljus. I den mån insikten om nyttan och vikten af sådant samarbete i de olika länderna vinner starkare rotfäste

och idén om uppehållandet och utvecklandet af rättens universalitet för de närbesläktade nordiska folken hinner alltmer intränga i det allmänna medvetandet, lära dessa utsikter komma att te sig än förhoppningsfullare.

Om alltså utskottet lifligt beaktar, att sådana åtgärder vinna uppmuntran, som gå ut på ett ytterligare förverkligande af nämnda idé, har dock utskottet funnit sig icke kunna tillstyrka det nu af motionären väckta förslaget.

Såsom tidigare vid fråga om åtgärder i den riktning, som nu afses, framhållits, måste, om en likformighet i det afseende, som här åsyftas, skall kunna blifva till verkligt och bestående värde, densamma bero af likartade förutsättningar, gifna i själfva de förhållanden, hvarunder de olika folken utvecklats och lefva. Likasom en öfverensstämmelse, som utan sådant rotfäste för sin tillkomst hade att tacka allenast lagstiftarens vilja att skapa likformighet, icke kan vara eftersträfvansvärd, så lär äfven ur synpunkten af förtroendet till och framgången af ifrågavarande lagstiftningsarbete det vara af vikt, att all försiktighet iakttages vid det bedömande, hvarom härutinnan i hvarje fall bör blifva fråga. Dessa enligt hvad utskottet håller före synnerligen viktiga förutsättningar för ett lyckosamt resultat af det gemensamma skandinaviska lagstiftningsarbetet hafva enligt utskottets uppfattning icke blifvit behörigen beaktade af motionären, då han hemställt, att i uppkommande lagstiftningsfrågor i allmänhet ett gemensamt öfvervägande borde komma till stånd, huruvida de lämpligen böra blifva föremål för gemensam lagstiftning.

Att synnerligen omfattande delar af såväl den offentliga rätten som privaträtten till sitt väsentliga innehåll måste bestämmas af alldeles särskilda inom hvarje land rådande förhållanden, är till en början ett faktum, som icke lär kunna lämnas åsido. Men äfven om man begränsade gemensamhetskravet till de delar af rätten, där olikheterna i mindre mån äro af nämnda art, utan det hufvudsakligen endast skulle gälla att öfvervinna förefintliga större eller mindre skiljaktigheter i folkens vanor och föreställningssätt, eller t. ex. till den allmänna handels-, civil-, straff- och processlagstiftningen, lära ofta förhållanden föreligga, som göra, att ett samarbete ej kan med utsikt till framgång ifrågasättas. Detta synes vara förhållandet, om i ett af landen skall begynnas ett lagstiftningsarbete på ett område, hvarå för något af de andra landens vidkommande arbetet just på ett för detsamma lämpadt sätt fullbordats och kanske äfven ledt till positivt resultat. Så är exempelvis för närvarande, som bekant, händelsen med synnerligen omfattande delar af de olika ländernas såväl civil-, som i synnerhet straff- och processlagstiftning.

Slutande af bindande aftal mellan de tre länderna om åtgärder för gemensamhet inom alla eller sist afsedda omfattande delar af rätten, synes vid anförda förhållanden — äfven om detsamma kunde gifvas sådan form, att det icke behöfde obehörigen inkräkta på den handlingsfrihet hvarje land alltid måste förbehålla sig — icke vara att förorda. Fastmer skulle enligt utskottets uppfattning det hänvändande från det ena till det andra landet, som i kraft af ett sådant aftal komme att ske, lätt kunna få karaktären af och uppfattas såsom en åtgärd endast af plikt att uppfylla detsamma utan innebörd af en sådan allvarlig maning till samarbete, som mer torde inläggas i en framställning, omedelbart grundad på statsmaktens pröfning med hänsyn till det förekommande fallet af därvid föreliggande förhållanden och behof.

Naturligtvis är det synnerligen önskvärdt, att, då efter samarbete mellan länderna genomförts en lagstiftning i ett visst ämne, ett af landen ej annat än efter meddelande till eller samråd med det eller de öfriga vidtager mer omfattande ändring i den sålunda en gång såsom föremål för gemensamhet erkända lagstiftningen. Det lär dock ligga i sakens natur, att sådant i möjligaste mån iakttages utan därom ingånget bindande aftal. Till följd af den lifliga förbindelsen mellan länderna lära under inga omständigheter dylika ändringar kunna i ett land ske eller ens förberedas, utan att kännedom därom utan dröjsmål vinnes i de andra landen och af deras myndigheter.

Vidkommande därefter motionärens yrkande på åtgärder för en fastare och mer betryggande organisation för beredningen af det skandinaviska lagstiftningsarbetet, har motionären själf icke på något sätt antydt, hur en sådan organisation skulle anordnas. Hittills har samarbetet bedrifvits af för det särskilda fallet utsedda kommitterade för hvart och ett af landen, hvilka erhållit sitt uppdrag med hänsyn till det ämne, hvarom i hvarje fall varit fråga. Är det motionärens mening, att denna princip nu skulle frångås och en särskild beredning tillsättas för allt gemensamt skandinaviskt lagstiftningsarbete, kan utskottet så mycket mindre förorda ett dylikt förfaringssätt, som en stor del af detta arbete är af beskaffenhet att för den del af rätten, hvarom i hvarje fall är fråga, fordra ej blott enbart juridisk utan äfven annan lämplig sakkunskap.

Är åter afsikten, att den påyrkade fastare organisationen endast skulle hafva till uppgift att förmedla de aftal mellan länderna och de framställningar från det ena till det andra landet, hvilka kunna göras i hithörande

ämnen, lär väl, hvad Sverige angår, denna uppgift, som synes alltför begränsad för att kräfvä en ensamt därför inrättad myndighet, fortfarande som hittills lämpligast handhafvas af redan befintliga myndigheter.

På grund af hvad utskottet sålunda anført, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Stockholm den 25 april 1911.

På lagutskottets vägnar:

ERNST HÅKANSON.

Reservation:

Herrar *Widén, Lindhagen, Pettersson*, i Södertälje, *Ersson, Jansson* i Edsbäcken och *Berggren* hafva anført:

»Obestrirligen är den i förevarande motion väckta frågan, såsom ock af utskottet erkännes, af en synnerlig vikt. Ur många synpunkter är en öfverensstämmelse mellan de skandinaviska ländernas lagstiftning önskvärd.

Erkännas bör också, att genom de initiativ härtill, som särskildt från svenskt håll tagits, redan icke så litet blifvit åstadkommet. Härigenom har såväl samfärdseln mellan länderna underlättats som äfven denna lagstiftnings betydelse för utvecklingen af den internationella rätten blifvit ökad.

För att denna likformighet i lagstiftningen må vidare utvecklas och särskildt för att icke, genom partiell lagstiftning i vissa delar af den gemensamhet redan underkastade lagstiftningen, denna gemensamhet må förtryckas, synes emellertid fastare former böra beredas för att en gemensam lagstiftning kommer till stånd på alla de områden, där sådan är ändamålsenlig, och särskildt att ett öfvervägande verkligen äger rum vid uppkommande lagstiftningsfrågor, huruvida de lämpligen böra blifva föremål för gemensam lagstiftning. Huru sådana former, hvilka ju icke

behöfva förutsätta inrättandet af några nya organ för ändamålet, skola praktiskt anordnas, lärer ankomma på regeringen att efter samråd med regeringarne i de andra länderna utfinna. Sakens vikt synes emellertid kräfva, att den kommer till effektivt öfvervägande.

På grund häraf hemställes,

att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller om vidtagande af åtgärder, som Kungl. Maj:t kan finna lämpliga, för att, såvidt möjligt, betrygga att ett gemensamt skandinaviskt lagstiftningsarbete kommer till stånd på de områden, där en sådan gemensamhet finnes ändamålsenlig, samt att för sådant ändamål i uppkommande lagstiftningsfrågor i allmänhet ett öfvervägande äger rum, huruvida de lämpligen böra blifva föremål för gemensam lagstiftning.

Herr *Olsson* i Broberg har anhållit få antecknadt, att han ej deltagit i behandlingen af detta ärende inom utskottet.
